

Türkçenin Dünyadaki Ayak İzleri

Footprints of Turkish in The World

ANTALYA
İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

Ayyüce Dağlı ¹

Fatma Dağlı ^{2*}

¹ Melikgazi Mustafa Eminoğlu Anadolu Lisesi, Kayseri, Türkiye
Melikgazi Mustafa Eminoğlu Anatolian High School, Kayseri, Türkiye

² Çetin Şen Bilim ve Sanat Merkezi, Kayseri, Türkiye
Çetin Şen Science and Art Center, Kayseri, Türkiye

¹ dagliayyuce@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9428-5718

^{2*} daglifatma@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2911-897X

MAKALE BİLGİSİ / ARTICLE INFORMATION

Geliş Tarihi / Date Received

19.01.2024

Kabul Tarihi / Date Accepted

27.08.2024

Yayın Tarihi / Date Published

Eylül / September 2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season

Haziran - Aralık / June - December

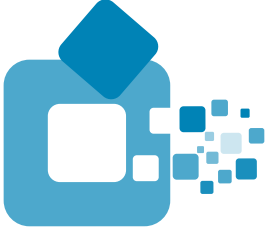
ATIF / CITE as

Dağlı, A., Dağlı, F. (2024). "Türkçenin Dünyadaki Ayak İzleri" / "Footprints of Turkish in The World". Bilar: Bilim Armonisi Dergisi, 7 (1): 89-99. doi: 10.37215/bilar.1422341

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilar>

Copyright © Published by Antalya İl Millî Eğitim Müdürlüğü Since 2018, Antalya, 07100 Turkey. All rights reserved.

Türkçenin Dünyadaki Ayak İzleri

Footprints Of Turkish in The World

ANTALYA
İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

ÖZET

Hem bireysel hem de toplumsal iletişimin en etkili yolu olan dil, tarihî süreç içerisinde kendi doğal yapısından kaynaklanan değişmelerin yanı sıra coğrafî göçler, farklı sosyo-kültürel çevrelerle etkileşim gibi dış faktörlerle bir yandan değişime uğrarken bir yandan da etkileşim içinde oldukları dillere kelime verir. Küreselleşmenin ve küreselleşmenin dayattığı popüler kültürün millî kültürü oluşturan gelenekler ve dil üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu gözlemlenmektedir. Bu çalışmada; Türk dilinin sahip olduğu köklü geçmişe dikkat çekilmesi ve Türkçenin geçmişten günümüze dünya dilleri üzerindeki etkisinin “kelime geçişleri” üzerinden araştırılması amaçlanmıştır. Tarama modeli kullanılan bu çalışmanın birinci aşamasında; ortaokul sekizinci sınıf seviyesinde öğrenim gören 200 öğrencinin Türkçeye karşı genel tutumlarının belirlenmesi ve Türkçenin dünya dilleri arasındaki yeri hakkındaki düşüncelerinin tespit edilebilmesi için anket çalışması yapılmıştır. Sonuçlar sıklık tabloları ve grafikler üzerinden yorumlanmıştır. İkinci aşamada ise kaynak tarama yöntemiyle farklı yabancı dillerde kullanılan Türkçe sözcükler araştırılmıştır. Sözcükler derlenirken öğrenci seviyesine uygun olmalarına özen gösterilmiştir. Ayrıca Türk dilinin ilgili ülkeleri hangi yüzyıllarda, hangi Türk boylarıyla, ne oranda etkilediği de belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın bulguları Türkçeden en fazla kelime verilen dilin Sırpça en azının ise İspanyolca olduğunu göstermiştir. Katılımcı öğrencilerin genel olarak Türk diline karşı olumlu tutum sergiledikleri, ancak Türkçe kelimelerin kullanımı konusunda yeterince hassas davranmadıkları ve Türk dilinin dünya dilleri arasındaki konumunun farkında olmadıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda, köklü bir geçmişe sahip Türkçenin tarihsel süreç içerisinde kelime verdiği dillerde hâlâ yaşayan sözcüklerinin derlendiği bu çalışma hem dil hem de millî tarih bilincinin canlı tutulmasına katkı sağlayacaktır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe, küreselleşme, yabancı diller, kelime geçişi, dil bilinci.

ABSTRACT

Language, which is the most effective way of both individual and social communication, undergoes changes in the historical process due to changes arising from its natural structure as well as external factors such as geographical migrations and interaction with different socio-cultural environments, and on the other hand, it transfers words to the languages with which it interacts. It is observed that globalization and the popular culture imposed by globalization have negative effects on the traditions and language that make up the national culture. In the first phase of this study, which used the scanning model; A survey was conducted to determine the general attitudes of 200 eighth-grade secondary school students towards Turkish and their thoughts about the place of Turkish among world languages. The results were interpreted through frequency tables and graphs. In the second stage, Turkish words used in different foreign languages were researched using the source scanning method. While compiling the words, care was taken to ensure that they were appropriate to the student's level. In addition, an attempt was made to determine in which centuries, with which Turkish tribes, and to what extent Turkish affected the relevant countries. The findings of the study show that the language in which the most words are transferred from Turkish is Serbian and the least is Spanish. It was determined that the participating students generally exhibited positive attitudes towards Turkish language, but they were not sensitive enough about the use of Turkish words and were not aware of the position of Turkish among the world languages. In this context, , this study, which compiles the words that are still alive in the languages to which Turkish, which has a deep-rooted history, has transferred words throughout the historical process, will contribute to keeping alive the awareness of both language and national history.

Keywords: Turkish, globalization, foreign languages, word transfer, language awareness

*Bu çalışma 15-16 Aralık 2023 tarihinde Bilim Armonisi Uluslararası Gençlik Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

1. GİRİŞ

Hem bireysel hem toplumsal iletişimin en etkili yolu, dil aracılığıyla kurulan iletişimidir. Çünkü insanlar duygu, düşünce ve değerlerini dil vasıtasıyla birbirlerine aktarabilmektedirler (Çavuşoğlu 2006, 37). Korkmaz'a göre dil, bir toplumu oluşturan bireylerin düşünce ve duygularının ses/anlam bakımından geçerli ortak öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan gelişmiş bir sistemdir (Aktaran: Beyreli vd. 2017, 4). Dil, geçmişin birikimini taşıyan, aynı dönemde yaşayan kişiler arasında iletişim sağlayan ve o kültürün ortak değerlerini gelecek kuşaklara aktarabilen bir bildirim aracıdır (Beyreli vd. 2017, 4). Dil dinamik bir sistem olduğundan, tarihî süreç içerisinde kendi doğal yapısından kaynaklanan değişmelerin yanı sıra coğrafi göçler, farklı sosyo-kültürel çevrelerle etkileşim gibi dış faktörlerle bir yandan değişime uğrarken (Göçer 2009, 1300), bir yandan da etkileşim içinde oldukları dillere kelime verir (Yalap 2016, 251).

Türkçenin bünyesine aldığı yabancı kelime oranlarının dönemlere göre farklılık gösterdiği bilinmektedir. İleri'ye göre; Uygurlardan günümüze ulaşan metinlerde Çin, Sogot, Sanskrit dilleri gibi birçok yabancı dilden Türkçeye giren kelimelerin oranı %2 ile %5 arasında iken 11. yüzyıla ait *Kutadgu Bilig*'de %1,9 olan oranın 13. yüzyılda yazılan *Atabetü'l Hakayık*'ta %20'ye, 15. ve 16. yüzyıllarda başlayan yeni Türkçe dönemiyle Arapça ve Farsça kelimeler yoğun şekilde dilimize girmiş ve bazı Divan edebiyatı şairlerine ait eserlerde %60'lara kadar ulaşmıştır. Tanzimat döneminde de yüksek seyreden oranlar, Cumhuriyet'in ilanı (29 Ekim 1923) ve dilde sadeleşme çalışmalarına gidilmesiyle yeniden %25'lere kadar düşmüştür (Aktaran: Erbay 2002, 132). 1970'li yıllarda %15 civarında olan Batı kökenli kelimelerin oranı ise bugün %30'ları bulmuştur (Çavuşoğlu 2005, 165).

Bugün dilde değişim denildiği zaman daha çok dilimize yabancı dillerden girmiş kelimeler akla gelmekte ve Türkçenin başka dillerin baskısı altına girdiği kabul edilerek anadilimize haksızlık edilmektedir (Birinci 1995, 83). Dilin dinamik yapısı içerisinde elbette kelime geçişleri olacaktır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus Türkçeleşmemiş ve hâlihazırda dilimizde karşılığı bulunan yabancı kelimeleri kullanmamaya özen gösterilip diğer dillerden Türkçeye geçen kelimelerin yapı bakımından Türkçeye uygunluğunun sağlanmasının gerektiğidir (Yaman 2011, 153). Diğer taraftan, Türkçeden başka dillere yapılan aktarımlar göz ardı edildiğinden Türkçenin yetersiz olduğu algısı ortaya çıkmaktadır. Çok geniş bir coğrafyaya yayılan Türk toplulukları gittikleri yerlere söz varlıklarını (temel veya

çekirdek kelimeler, deyimler, atasözleri, terimler) da beraberlerinde götürmüşlerdir (Alkaya, 2006:90). Yapılan araştırmalarla yabancı dillerde on iki binin üzerinde Türkçe kelime bulunduğu belirlenmiştir (Yalap 2016, 239).

Nitekim Türkçe 1300 yıllık bir yazı dili olarak millî kültürün taşıyıcısı olmuş, Türk toplumunun duygu ve düşüncelerini sözlü ve yazılı eserler aracılığıyla günümüze taşımıştır. Türkçe geçmişle gelecek arasında köprü vazifesi görmüş köklü bir dil olup günümüzde konuşulan dünya dilleri arasında beşinci sırada yer almaktadır (Karasakaloğlu ve Saracaloğlu 2009, 344).

Türkçe yapı yönüyle sonradan eklemeli diller grubunda yer alan ve köken bakımından Ural-Altay dil grubunun Altay dil ailesinde bulunan, Atlas Okyanusu'ndan Japon Denizi'ne kadar yaklaşık 12 milyon kilometre karelik bir alanda 220 milyon nüfusun konuştuğu bir dildir. Kökleri tarihin en eski dönemlerine kadar uzanan ve altı yüz bini aşkın söz varlığına sahip bir dünya dili olan Türkçe ile yüze yakın ülkede öğretim yapılmaktadır (Yalap 2016, 240; Akalın 2009, 204). Özellikle Sırpça, Makedonca, İspanyolca, Çince gibi dillere çok fazla sözcük veren Türkçe'nin bu kadar yaygın olmasının ve diğer dilleri etkilemesinin arka plânında, bu dilin güçlü bir siyasî yönetim dili olması, zengin fonetik yapısı ve edebî gücü yatmaktadır (Yalap 2016, 240).

Küreselleşmeyle birlikte batı kültürü dünyadaki hemen hemen tüm kültürler üzerinde etkili olmuştur. Özellikle millî kültürü oluşturan gelenekler ve dil üzerinde küreselleşmenin ciddi etkiler gösterdiği bilinmektedir (Mahiroğulları 2010, 1278). Türkçemizi tehdit eden unsurlar arasında; batılılaşmanın da etkisiyle gündelik yaşantıda gereksiz yere ve çok sayıda yabancı kelimenin kullanılması, işyerlerine yabancı kökenli isimlerin verilmesi, yazılı ve görsel iletişim araçları ve sosyal medya kullanımında yanlış telaffuz edilen/yazılan kelimeler, anadil eğitimine gereken önemin verilmeyişi gibi nedenler sayılabilir (Çavuşoğlu 2005, 166; Ertuğrul ve Keskin 2012, 84). Tüm bu etkenler özellikle gençlerimizin kendi anadilini yetersiz görerek küçümseyici bir tutum geliştirmelerine neden olmaktadır. Tutumlar, dayandıkları inanç ve değer yargıları devam ettikçe devamlılıklarını sürdüreceğinden (Çavuşoğlu 2005, 165) dilimize karşı gelişen küçümseyici tutumun önüne geçilebilmesi için yetişen yeni nesillerde dil bilincinin oluşturulması gerekmektedir. Bu bağlamda anadilimizin özellikleri ve dünya dilleri arasındaki konumu bakımından halkımızın eğitilmesi büyük önem taşımaktadır. Çünkü milletler ancak dillerini ve kültürlerini korudukları sürece varlıklarını sürdürebilirler (Göçer 2009, 1300).

Alanyazında farklı seviyelerde öğrenim gören bireylerin dil bilincine yönelik algılarını değerlendirilen çok sayıda çalışma mevcuttur (Kızıltan ve Yangın 2008; Kolaç 2008; Bağcı 2012; İpek 2015; Bağcı ve Baz 2018; Baskın ve Demir 2017; Maden ve Maden 2018, Erdem ve Eskimen 2019; Aslan ve Akbulut 2020). Ancak popüler kültürden en fazla etkilenen gruplardan ergenlik çağındaki bireylerin Türkçenin dünya dilleri arasındaki yeri ile ilgili algılarını ve anadil bilincini değerlendirmeye yönelik yapılan bir çalışmaya rastlanılamamıştır.

Bu nedenle ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin araştırma grubu olarak seçildiği bu çalışmada; Türkçenin sahip olduğu köklü geçmişe dikkat çekilmesi ve dilimizin geçmişten günümüze dünya dilleri üzerinde yapmış olduğu etkinin “kelime geçişleri” üzerinden araştırılması amaçlanmıştır.

Bu kapsamda geleceğin teminatı olan genç neslin Türkçeye karşı genel tutumlarının ve millî bilincin oluşması ve sürdürülmesinde dilin önemi konusundaki düşüncelerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Türkçenin dünya dilleri arasındaki yeri, Türkçeden hangi kelimelerin yabancı dillere verilmiş olabileceği konusundaki fikirlerin tespit edilebilmesi ve Türkçenin kelime geçişleriyle dünya dillerini ne ölçüde etkilediğini değerlendirmek amacıyla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin anadilimize karşı genel tutumları nasıldır?
2. Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin millî bilincin oluşması ve sürdürülmesinde dilimizin önemi konusundaki düşünceleri nelerdir?
3. Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin Türkçenin dünya dilleri arasındaki yeri hakkındaki düşünceleri nelerdir?
4. Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin Türkçeden hangi kelimelerin yabancı dillere geçmiş olabileceği konusundaki görüşleri nelerdir?
5. Kelime geçişleri üzerinden değerlendirme yapıldığında Türkçenin dünya dilleri arasındaki konumu nasıldır?

Araştırmanın sınırlılıkları:

- Bu çalışma Kayseri’de öğrenim görmekte olan 8. sınıf (n:200) öğrencileri ile sınırlıdır.

2. MATERYAL VE METOT

Çalışma iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada öğrencilerin Türkçeye karşı

tutumlarının belirlenmesine, dilin millî bilincin oluşturulması ve sürdürülmesindeki rolünün değerlendirilebilmesine, Türkçenin dünya dilleri arasındaki konumuna, yabancı kelimelerin Türk dili ve kültürü üzerindeki etkilerine dikkat çekmeye yönelik soruların yer aldığı bir anket hazırlanarak uygulanmıştır.

İkinci aşamada ise anket sonuçları hakkında bilgilendirme yapılarak dilin dinamik bir yapı olduğu vurgulanmıştır. Köklü bir geçmişe sahip olan ve geniş bir coğrafyada konuşulan Türkçenin sadece kelime alan değil, aynı zamanda kelime veren (aktaran, ödünçleyen) zengin bir dil olduğunu vurgulamak amacıyla kaynak tarama yöntemiyle yabancı dillerdeki sözcüklerden hâlen kullanılanlar derlenerek tablolar oluşturulmuştur.

2.1. Araştırma Modeli

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri; geçmişte veya halihazırda var olan bir durumu, var olduğu şekli ile betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, kişi ya da nesne, kendi şartları içinde ve olduğu gibi betimlenmeye çalışılır (Karasar 2012, 79).

2.2. Çalışma Grubu:

Bu çalışmada; araştırmanın örneklemini 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Kayseri ili Talas ilçesinde bulunan Durak-Hava Demir ortaokulunda 8.sınıf düzeyinde öğrenim görmekte olan 100’ü kız ve 100’ü erkek olmak üzere toplam 200 öğrenci oluşturmuştur.

2.3. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

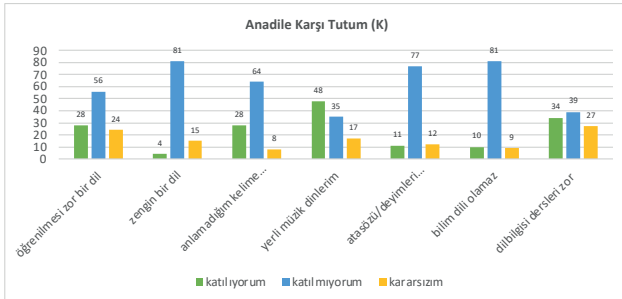
Araştırmanın ilk aşaması ortaokul öğrencilerinin anadile karşı tutumlarını belirlemektir. Bu amaçla çalışmada veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından oluşturulan anket kullanılmıştır (Kayseri Melikgazi İlçe Millî Eğitim Müdürlüğünden 62581312-604.01.1-E.3880626 sayı ve 21/02/2020 tarihli belge ile anket izni alınmıştır.) Anket soruları; anadile karşı tutum, millî bilincin oluşturulmasında ve sürdürülmesinde anadilin önemine ilişkin tutum, Türkçenin dünya dilleri arasındaki konumuna yönelik tutum, yabancı kelimelerin dilimize etkisine yönelik tutum ve dilin dinamiğine yönelik açık uçlu sorulardan oluşan beş gruba ayrılmıştır. Anketi hazırlamadan önce dil bilinci kavramıyla ilişkili kapsamlı bir literatür taraması yapılarak soruların belirlenmesinde alanında uzman kişilerin (Türkolog, Sosyolog, Psikolog) görüşlerine başvurulmuştur. Anket 3’lü likert tipinde 23, açık uçlu soru tipinde 5 olmak üzere toplam 28 sorudan

oluşturulmuştur. Uygulanan anketin daha verimli değerlendirilebilmesi için demografik bilgilerin de kullanılmasının gerekli olduğu rapor edildiğinden (Ceran ve Çoban 2017, 397) çalışma kâğıdında öğrencilerin cinsiyet ve sınıf bilgilerini de içeren bir bölüm eklenmiştir. Elde edilen verilerle sıklık (frekans) tabloları oluşturulup sonuçlar sütun grafiklerine dönüştürülmüştür. Sıklık tabloları Çizelge1-5'te, sütun grafikleri de Şekil 1-8'de verilmiştir.

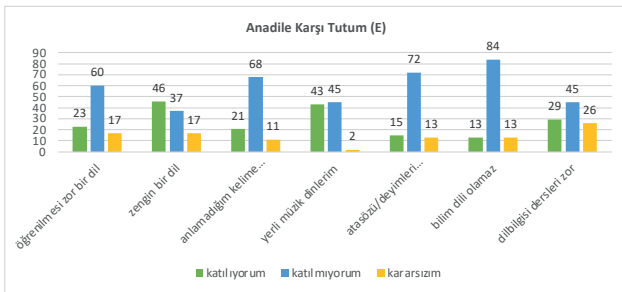
Çalışmanın ikinci aşamasında Türkçeden yabancı dillere (Sırpça, Arnavutça, İspanyolca, Çince, Farsça, Rusça, İngilizce ve Almanca) geçen kelimelerin tespiti için kaynak tarama metodu uygulanmıştır. Eserlerden derlenen kelimeler öğrenci seviyelerini dikkate alarak; yönetim, askerî terim, dinî terim, eşya isimleri, gıda (yiyecek, içecek, ham madde) terimleri, meslekî terimler, sosyal hayatla ilgili terimler ve hayvan adları gibi farklı semantik sınıflandırmaları içerecek şekilde seçilmiştir.

Çizelge 6-14'te Türkçeden başka dillere geçen kelimelerin yanı sıra bu dillerin Türkçeden etkilendikleri dönemler ve tarihsel süreç içerisinde her dile yaklaşık kaç Türkçe kelimenin geçtiği ve o dildeki yazılışları (Çince hariç) da verilmiştir.

3. BULGULAR

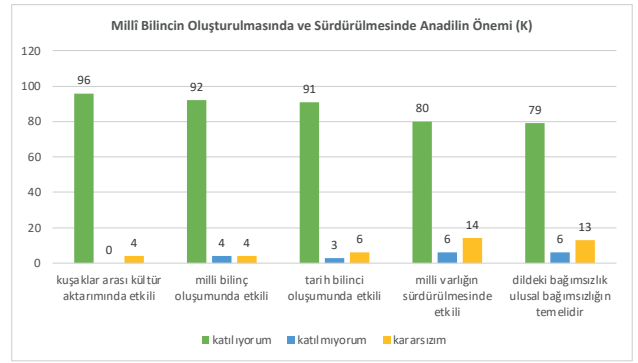

Şekil 1. Anadile Karşı Tutum Anketi Sonuçları (Kız Öğrenciler)

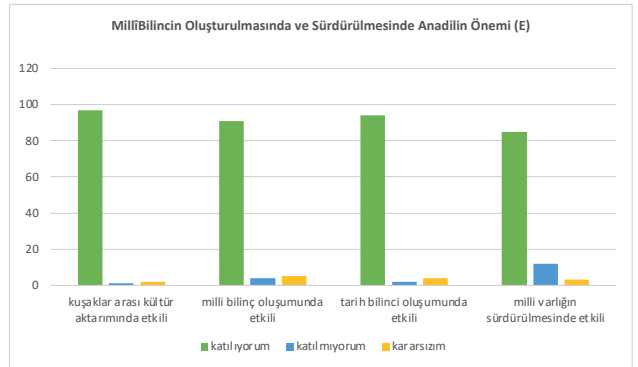

Şekil 2. Anadile Karşı Tutum Anketi Sonuçları (Erkek Öğrenciler)

Anadile karşı tutum anketinin sonuçlarına bakıldığında kız (f: 4) ve erkek (f: 46) öğrencilerin verdikleri cevaplardaki en belirgin farkın "Türkçe zengin bir dildir" maddesinde olduğu görülmüştür.

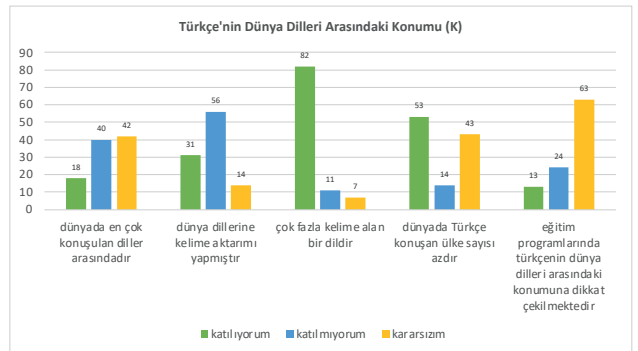

Şekil 3. Millî Bilincin Oluşturulmasında ve Sürdürülmesinde Anadilin Öneme Yönelik Tutum Anketi Sonuçları (Kız Öğrenciler)

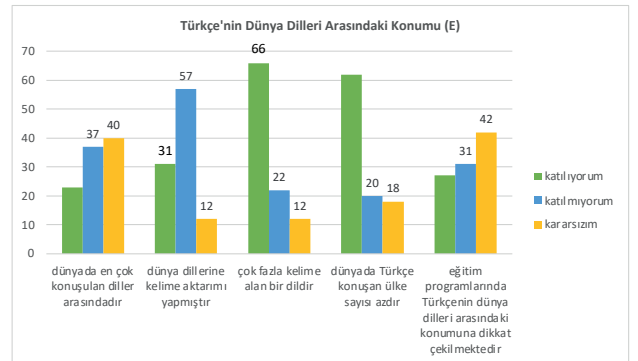

Şekil 4. Millî Bilincin Oluşturulmasında ve Sürdürülmesinde Anadilin Öneme Yönelik Tutum Anketi Sonuçları (Erkek Öğrenciler)

Millî bilincin oluşturulması ve sürdürülmesinde anadilin önemi algısının her iki cinsiyette de benzer sonuçlar verdiği, belirlenen maddelere öğrenciler tarafından olumlu tutum geliştirildiği görülmüştür (Şekil3-4).

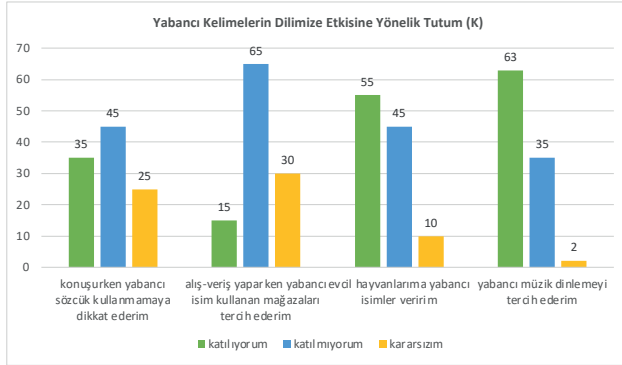

Şekil 5. Türkçe'nin Dünya Dilleri Arasındaki Konumuna Yönelik Tutum Anketi Sonuçları (Kız Öğrenciler)

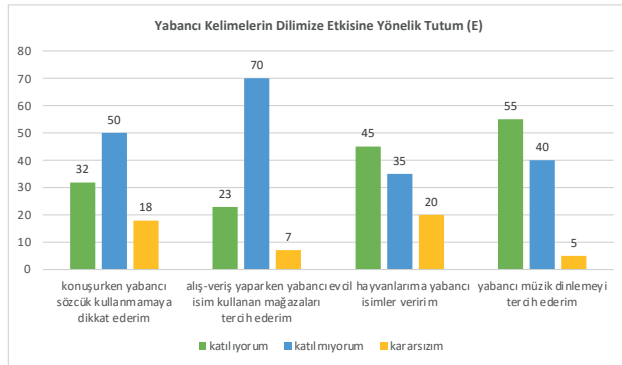

Şekil 6. Türkçe'nin Dünya Dilleri Arasındaki Konumuna Yönelik Tutum Anketi Sonuçları (Erkek Öğrenciler)

Türkçenin dünya dilleri arasındaki konumuna ilişkin öğrencilerin görüşleri değerlendirildiğinde (Şekil 5-6) Türkçe hakkındaki genel kanaatin; Türkçenin kelime alan ancak kelime verme oranı düşük olan bir dil olduğu yönünde olmuştur. Diğer taraftan elde edilen bulgular kız ve erkek öğrencilerin “Türkçe konuşulan ülke sayısının az olduğu” düşüncesini paylaştıklarını göstermiştir.

Şekil 7. Yabancı Kelimelerin Dilimize Etkisine Yönelik Tutum Anketi Sonuçları (Kız Öğrenciler)

Şekil 8. Yabancı Kelimelerin Dilimize Etkisine Yönelik Tutum Anketi Sonuçları (Kız Öğrenciler)

Yabancı kelimelerin dilimize etkisine yönelik sorulan sorularda (Şekil 7- 8) hem kız hem de erkek öğrencilerin evcil hayvanlarına yabancı isim vermeyi tercih ettikleri, yabancı müzik dinlemeyi sevindikleri, ancak ilginç bir şekilde yabancı isimleri olan mağazalardan alış-veriş yapmayı tercih etmediklerini beyan ettikleri görülmüştür.

Açık uçlu sorulara verilen cevaplar Çizelge 1-5'te sıklık çizelgesi hâlinde gösterilmiştir.

Çizelge 1. Dünyada Türkçe konuşan ülkeler hangileridir sorusuna verilen cevapların sıklık çizelgesi		
Dünyada Türkçe konuşan ülkeler	Kız	Erkek
Türkmenistan	22	30
Kırgızistan	12	3
Kıbrıs	10	32
Kazakistan	23	5
Azerbaycan	31	21

Çizelge 1 incelendiğinde “Türkçe konuşulan

ülkelere” öğrencilerin Türk devletlerinin isimlerini yazdıklarını, kız öğrencilerin çoğunlukla Türkmenistan (f: 22) ve Kazakistan (f: 23), erkek öğrencilerinse Türkmenistan (f: 30) ve Kıbrıs (f: 32) cevabını verdiği görülmüştür.

Çizelge 2. Türkçeden yabancı dillere geçmiş kelimeler nelerdir? sorusuna verilen cevapların sıklık çizelgesi

Türkçeden yabancı dillere geçmiş kelimeler	Kız	Erkek
Yoğurt	45	42
Ayran	47	39
Kebab	13	44
Baklava	2	5
Lokum	4	2

Çizelge 2 incelendiğinde; Türkçeden yabancı dillere geçen kelimelere kız ve erkek öğrenciler büyük oranda yoğurt ve ayran cevabını vermişlerdir. Kız ve erkek öğrenciler arasındaki en belirgin farkın “kebab” cevabında (kız, f: 44; erkek, f:13) olduğu görülmüştür (f:13). Öğrencilerin yanıtlarının semantik açıdan gıda maddelerine (yiyecek, içecek) yönelik olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 3. Sizce Türkçenin kelime verdiği ülkeler hangileridir ? sorusuna verilen cevapların sıklık çizelgesi

Sizce Türkçenin kelime verdiği ülkeler hangileridir ?	Kız	Erkek
Arabistan	14	13
İngiltere	12	15
İran	8	9
Gürcistan	2	7
Yunanistan	4	9

Çizelge 3'e göre Türkçenin kelime verdiği dillere az sayıda katılımcının cevap vermiş olmasının yanı sıra cevaplar açısından cinsiyetin fark oluşturmadığı görülmüştür.

Çizelge 4. Sizce yabancı dillere kelime geçişlerinin en önemli nedeni nedir? sorusuna verilen cevapların sıklık çizelgesi

Sizce yabancı dillere kelime geçişlerinin en önemli nedeni nedir?	Kız	Erkek
Ticaret	7	17
Turizm	25	13
Savaşlar	7	11
Bilim/Sanat	52	50
Turizm	12	9

Çizelge 4'e göre yabancı dillere kelime geçişlerinin en önemli nedenini hem kız hem de erkek öğrenciler “bilim/sanat” olarak göstermişlerdir.

Çizelge 5. Selamlaşırken hangi kelimeleri daha sık kullanırsınız? sorusuna verilen cevapların sıklık çizelgesi

Selamlaşırken hangi kelimeleri daha sık kullanırsınız?	Kız	Erkek
Merhaba	7	17
N'aber	6	54
Görüşürüz	49	54
Selam	52	50
Bye	51	4
Hoşçakal	7	6
Hello	9	-

Çizelge 5'e göre; kızların selamlaşırken sıklıkla "görüşürüz, selam" ve İngilizce kökenli "bye" kelimelerini, erkeklerinse "görüşürüz, selam ve n'aber" kelimelerini kullandıkları tespit edilmiştir.

Çizelge 6-14'te Türkçeden başka dillere (Sırpça, Arnavutça, İspanyolca, Çince, Farsça, Rusça, İngilizce, Almanca) geçen kelimeler, bu dillerin Türkçeden etkilendikleri dönemler ve tarihsel süreç içerisinde her dile yaklaşık kaç Türkçe kelimenin geçtiği ve o dildeki yazılışları (Çince hariç) verilmiştir.

Çizelge 6. Türkçeden Sırpçaya Geçen Kelime Örnekleri (Yalap 2016)

Türkçe	Sırpça	Semantik sınıflandırma
bey	beg (unvan)	Sosyal konum, yönetim
yorgan	jorgan	eşya
bayrak	barjak	askerî
lanet	nalet	sosyal hayat
helva	alva	gıda
boyacı	bojadžija	meslek
ada	ada	doğal varlık
köfte	cufta (yemek)	gıda
kalay	kalaj	madde
gurbetçi	gurbecija (yapım eki)	sosyal hayat

Çizelge 7. Türkçeden Arnavutçaya Geçen Kelime Örnekleri (Bayraktar 2009)

Türkçe	Arnavutça	Semantik sınıflandırma
yavaş	avash	ölçü
kadın	katun	kişinin toplumdaki yeri
düşman	dushman	askerî
gül	gul	bitki
kız	kız	kişinin toplumdaki yeri
pilav	pilav	gıda
kebab	qebap	gıda
bayram	bajram	dini
çorap	çorape	giyecek
bekar	beqar	sosyal hayat

Çizelge 8. Türkçeden İspanyolcaya Geçen Kelime Örnekleri (Toker 2008)

Türkçe	İspanyolca	Semantik sınıflandırma
kırmızı	quermes	renk
oğlan	ulano (almanca üz.geçmiş)	Kişinin toplumdaki yeri
çaput	zapato	eşya
alman	alemán	etnik köken
masa	mesa	eşya
divan	diván	eşya
safran	azafran	gıda ürünü
paşa	baja	askerî
kayık	caique	ulaşım (denizcilik)
kırbaç	corbacho	askerî

Çizelge 9. Türkçeden Çinceye Geçen Kelime Örnekleri (İnayet 2008)

Türkçe	Çince	Semantik sınıflandırma
Tanrı	chēnglí	dinî
pars	bǎ'ěrsi	hayvan türü
su	sū	doğal varlık (içecek)
kopuz	huòbùsì	askerî
tegin	tèqín	askerî
uşak	wúshākè	kişinin toplumdaki yeri
yer	yè'ěr	mekân
ata	ada	kişinin toplumdaki yeri
kağan	kèhán	yönetim
kadın	kèdūn	kişinin toplumdaki yeri

Çizelge 10. Türkçeden Farsçaya Geçen Kelime Örnekleri (Rezei 2017)

Türkçe	Farsça	Semantik sınıflandırma
elçi	ilçj	yönetim
ada	adağ	mekân
atlı	atlığ	askerî
yağma	yāğma	askerî
armağan	armağan	sosyal hayat
kötek	kotāk	sosyal hayat
telaş(çaba)	tālaš	sosyal hayat
kazan	kazğan	eşya
batak	batlak	doğal varlık
korkmak	korhjdān	duygu

Çizelge 11. Türkçeden Rusçaya Geçen Kelime Örnekleri (Karaman 2009)		
Türkçe	Rusça	Semantik sınıflandırma
porsuk	barsug	hayvan adı
kumaç	kumaş	eşya
kunak	konak	barınma
bora	burya	doğa olayı
kabak	kabaçog	yiyecek
al	aly	renk
boz	busiy	renk
yastık	yastig	eşya
böbrek	bubrek	organ
deve	div	hayvan adı

Çizelge 12. Türkçeden İngilizceye Geçen Kelime Örnekleri (Bıkkınin 2002)		
Türkçe	İngilizce	Semantik sınıflandırma
kahve	coffee	içecek
ayran	airan	içecek
yoğurt	yoghurt	yiyecek
musakka	mousaka	yiyecek
turkuaz	turquoise	renk
kismet	kismet	sosyal hayat
behçet	behcet	tıp terimi
karakulak	caracal	hayvan adı
boş	bosh	sosyal hayat
baklava	baklawa	yiyecek

Çizelge 13. Türkçeden Almancaya Geçen Kelime Örnekleri (Soylu 2019; Keleş 2003)		
Türkçe	Almanca	Semantik sınıflandırma
ağa	agha	sosyal konum, yönetim
karagöz	karagös	oyun
asker	asakiri	askerî
baş	basch	organ
dayı	dai(dei)	soy terimi
hekim	hakim	meslek terimi
derviş	derwisch	dinî
yoğurt	joghurt	yiyecek
oğlan	ulan (mızraklı süvari)	askerî
pilav	pilau	yiyecek

Çizelge 14. Farklı Yabancı Dillerin Türkçeden Etkilenme Tarihi, Etkileyen Türk Boyları ve Verilen Kelime Sayıları				
Dil	Türkçeden Etkilenme Tarihi	Etkileyen Türk boyları	Verilen kelime sayısı	Kelimelere kaynak teşkil eden sözlük ve aktaran kaynakça
Sırpça	4.yy	Hunlar	9000	Turcizmi usprskohrvatskomjeziku (Aktaran:Yalap 2016, 241)
	6.yy	Avar Türkleri		
	13-20.yy	Osmanlılar		
Arnavutça	10-14.yy	Peçenekler, Kumanlar	1243	F.M. Da Lecce Sözlüğü (1702), Meshari (1555) (Aktaran: Bayraktar 2009, 1057)
	15-19. yy	Osmanlılar		
İspanyolca	14-16.yy	Karesioğulları, Osmanlılar	45	Diccionario de lenguae spaenala (1780) (Aktaran: Toker2008, 192)
Çince	4.yy	Hun, Kazak, Uygur, Kırgız	349	Hanyu Wailacı Cıdian (Aktaran: İnyet 2008, 294)
	13-17.yy	Osmanlılar		
Farsça	11-17.yy	Selçuklular, Osmanlılar	3000	Färhâng é Väjégân é Dähilé Torqj dâr-Zâbânhây é Fârsj vâ Erebj (2012) (Aktaran:Reazei, 2017)
Rusça	6.yy	Avarlar	1700	Etimoloğičeskiy Slovar Ruskogo Yazıka (1964) (Aktaran: Karaman 2009, 1380)
	10-14. yy	Hazarlar, Kuman Türkleri, Altınordu D., Kırım Hanlığı		
	15-19.yy	Osmanlılar		
İngilizce	4.yy:	Hunlar (eski İngilizce üz.)	432	(Bıkkınin 2002, 704)
	11-14. yy Haçlı seferleri	Selçuklular Osmanlılar		
	19-20.yy	Osmanlılar		
Almanca	11-14. yy Haçlı seferleri	Selçuklular Osmanlılar	150	Duden Online Wörterbuch (2018) (Aktaran: Keleş 2003, 49)
	20.yy	Osmanlılar		

Çizelge 6-14'teki veriler incelendiğinde; Türkçeden yabancı dillere farklı semantik özelliklere göre zengin bir kelime dağarcığının geçtiği, dilin özelliğine göre sözcüklerin ek aldığı ya da ünlü/ünsüz harf değişikliklerine uğradığı, yazılışlarının ve okunuşlarının kısmen değişebildiği görülmüştür.

Çalışmanın bulguları incelendiğinde, tarihsel süreçte Türkçeden ilk etkilenen dillerin Çince, Sırpça ve Rusça olduğu belirlenmiştir. Son dönemlerde de İspanyolca ve İngilizceye (eski İngilizce hariç) kelime verdiği görülmüştür. Kelime alan dillerdeki kelimelerin semantik yapılarının yaşanan döneme göre değişkenlik gösterdiği de tespit edilmiştir. Örneğin, Çinceye geçen “kopuz” ve İngilizceye geçen “köşk” kelimelerinin aynı tarihsel süreç içerisinde yer alamayacağı ortadadır.

Yapılan literatür taramasında Türkçeden en fazla kelimenin verildiği dilin Sırpça en azının da İspanyolca olduğu belirlenmiştir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada Türk dilinin sahip olduğu köklü geçmişe dikkat çekilmesi ve Türk dilinin geçmişten günümüze dünya dilleri üzerinde yaptığı etkinin “kelime geçişleri” üzerinden özelde çocuk ve gençlere, genelde tüm topluma anlatılması amaçlanmıştır. Çalışmanın bulguları topluca yorumlandığında; “öğrencilerin Türkçeye karşı tutumlarının belirlenmesi” kapsamında yapılan değerlendirmelerde, **Türkçenin dilbilgisi/** söz varlıkları açısından öğrenilmesinin kolay olduğu yönünde fikir bildirildiği ve genel olarak Türkçenin kullanılabilirliğine yönelik olumlu tutum sergilendiği görülmüştür. Özellikle “Türkçe bilim dili olamaz” maddesine hem kız hem de erkek öğrencilerin şiddetle karşı çıktıkları tespit edilmiştir. Bu sonuç oldukça dikkat çekicidir zira Türkçe üzerine yapılan çalışmalarda da millî kültür değerlerinin dil aracılığıyla nesilden nesile özü bozulmadan, geliştirilerek aktarılmasında Türkçenin bilim dili hâline getirilmesinin büyük önemi olduğu vurgulanmıştır. Korkmaz bunun yolunun yazılı eserler üretmek ve dünya literatürüne kazandırmak olduğunu belirtmiş ve bu hususta aydınlar, sanatçılara, bilim insanlarına ve devlete büyük görevler düştüğünü söylemiştir (Aktaran: Yaman 2011, 153).

“Millî bilincin oluşturulmasında ve sürdürülmesinde anadilin önemi”ne yönelik belirlenen maddeler karşısında öğrencilerin cinsiyet farkı gözetmeksizin olumlu tutumlar sergiledikleri görülmüştür. Ancak bu sonuçla tezat teşkil edecek şekilde öğrencilerin “yabancı kelimelerin Türkçeye etkisine yönelik tutum”ları incelendiğinde Türkçede karşılığı olan yabancı kelimeleri kullanmama konusunda hassasiyet göstermedikleri tespit edilmiştir. Ayrıca özellikle kız öğrencilerin selamlaşırken sıklıkla kullandıkları kelimeler arasında İngilizce kökenli “bye” kelimesini zikretmeleri, genç bireylerin isteseler de istemeseler de küreselleşen dünyada ekonomik olarak baskın olan kültürlerin etkisi altında kalabilecekleri şeklinde yorumlanabilir.

Diğer taraftan “Türkçenin dünya dilleri arasındaki konumu” hakkında katılımcıların yeterli

bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Öğrencilerin (kız öğrencilerde daha baskın olmak üzere); Türkçeyi sürekli yabancı kaynaklardan kelime alan, ancak başka dillere sözcük vermeyen bir noktada konumlandırmış olmaları ve günümüzde konuşulan dünya dilleri arasında beşinci sırada olan Türk dilini (Karasakaloğlu ve Saracaloğlu 2009, 344) konuşan ülke sayısının az olduğunu düşünmeleri geniş bir coğrafyaya dağılmış olan Türk milletinin köklü geçmişi hakkında eğitilmeleri gerektiğinin önemini ortaya koymaktadır. Bu fikri destekler şekilde öğrencilerin de eğitim programlarında “Türkçenin dünya dilleri arasındaki konumuna derslerde yeterince yer verilip verilmediği” konusunda kararsız kaldıkları (K: %63, E: %42) görülmüştür. Yapılan kaynak taramaları ve gözlemler sonucunda tespit edilen bu boşluğun anket sonuçlarıyla da uyumluluk göstermesi değinilen konunun ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur. Diğer taraftan Türkçeden yabancı dillere geçen kelimelere hem kız hem de erkek öğrencilerin semantik bakımdan sadece gıda maddelerine (yiyecek, içecek) yönelik cevap vermeleri (Çizelge2) Türkçenin yabancı dillere olan etkisinin farkında olmadıklarını göstermiştir.

Bu çalışmanın Türkçeden başka dillere (Sırpça, Arnavutça, İspanyolca, Çince, Farsça, Rusça, İngilizce, Almanca) geçen kelimelerinin derlendiği ikinci aşamasında; kelime türlerinin yönetim, askerî terim, dinî terim, eşya isimleri, gıda (yiyecek, içecek, ham madde) terimleri, meslekî terimler, sosyal hayatla ilgili terimler ve hayvan adları gibi farklı semantik sınıflandırmaları içeriyor olması öğrencilerin dilimizin gücünün farkında olmadıklarının diğer bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Bu noktada tam da bu çalışmanın bulgularına uygun olarak Türk milletinin ayak bastığı her toprağa Türkçenin izlerini bıraktığının vurgulanması, genç neslin Türk dilinin değerine ve gücüne olan farkındalığını artırmada faydalı olacaktır.

Sonuç olarak; dilin dinamik yapısı gereği iletişim içinde bulunan kültürlerden kelime alınabileceği gibi pek çok yabancı dile söz varlıklarının da aktarılmış olduğunu Türkçe üzerinden gösteren bu çalışma, geniş bir coğrafyada izler bırakmış olan Türk dilinin gücünü göstermesi bakımından genç neslin hem dil hem de millî tarih bilincinin canlı tutulmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Akalın, H.L. (2009). “Türk Dili: Dünya Dili”.Türk Dili-Dil ve Edebiyat Dergisi, 687: 195-204.

Alkaya, E. (2006). “Dil ve Söz Bağlamında Kırım

Karay Türklerinin Atasözleri”. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20, 1:89-99.

Aslan, Y., Akbulut, S. (2020). “Türkçe Öğretmeni

- Adaylarının Dil Duyarlığına Yönelik Görüşleri". Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi, 3 (1): 66-79.
- Bağcı, H. (2012). "Öğretmen Adaylarının Türkçenin Yaşadığı Sorunlara Yönelik Farkındalıkları ve Önerileri (Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Örneği)". Turkish Studies- International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 7(1): 291-307.
- Bağcı, H. ve Baz, D. (2018). "Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Adaylarının Türkçenin Yaşadığı Sorunlara Yönelik Farkındalığı ve Çözüm Önerileri". International Journal of Languages' Education and Teaching, 6(2): 226-239.
- Baskın, S., Demir, Z. (2017). "Türkçenin Zenginliği ve Ana Dili Bilincinin Ortaokullarda Kazandırılması: 5. Sınıf Örneği". Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19 (2): 173-194. <https://doi.org/10.17556/erziefd.295175>
- Bayraktar, F. S. (2009). "Arnavutçaya ve Diğer Balkan Dillerine Geçen Türkçe Kelimelerin Karşılaştırılması". Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 4(4): 1083-1090.
- Beyreli, L., Çetindağ, Z. ve Celepoğlu, A. (2017). "Yazılı ve Sözlü Anlatım" (9. Baskı): Pegem Akademi, Ankara-Türkiye.
- Bıkkın, I. (2002). "İngilizcedeki Türkçe Kökenli Sözcükler." Güzel, H. C., Çiçek, K., Koca, S. (Ed.). Türkler-3: Yeni Türkiye Yayınları, Ankara-Türkiye.
- Birinci, N. (1995). "Türk, Hırvat, Arnavut ve Makedon Dilleri Üzerine Türkçenin Etkisi." İlmi Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri, 1: 83-90.
- Ceran, D. ve Çoban, M. (2017). "7. Sınıf Öğrencilerinin Ders Kitabındaki Metinlerde Geçen Atasözü ve Deyimleri Öğrenme Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme". Tarih Okulu Dergisi, 10(30): 393-417. doi: 10.14225/Joh1066
- Çavuşoğlu, A. (2005). "Türkçeyi Dolaylı Olarak Etkileyen Bazı Sorunlar, Türkçeyi Tehdit Eden Tutumlar ve Girişimler, Bunlara Karşı Alınabilecek Önlemler". İstem, 5: 155 – 168.
- Çavuşoğlu, A. (2006). "Ana Dili, Edinimi, Önemi ve Geliştirilmesi". İlahiyat Fakültesi Dergisi 11,1: 37-46.
- Erbay, F. (2002). "Türkçe Sözlük'ün İlk ve Son Baskısındaki Batı Kökenli Kelimelere Dair". Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 11: 129-135.
- Erdem, C., Eskimen, A. (2019). "Türk Dili ve Edebiyatı Öğretiminde Dil Bilinç Düzeyinin Gelişimi Üzerine Bir Araştırma." Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (49): 23-37. doi: 10.21764/maeuefd.387554
- Ertuğrul, İ. ve Keskin, N. (2012). "İnternet'in Türkçenin Kullanımında ve Toplum-Birey Yapısının Değişimindeki Rolü". Journal of Internet Applications and Management, 3(2): 79-88. <https://doi.org/10.5505/iuyd.2012.10820>
- Göçer, A., (2009). "Türkiye'de Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenen Lise Öğrencilerinin Hedef Dile Karşı Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi". Turkish Studies, 4 (8): 1298-1313. doi:10.7827/TurkishStudies.1001
- İnayet A. (2008). "Hanyu Wailacı Cıdian'a (HWA) Göre Çinceye Geçen Türkçe Kelimeler Üzerine". Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic 2 (3), Spring: 278-295. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.272>.
- İpek, B. (2015). "Bireyde Dil Bilinci". Journal of Turkish Language and Literature, 1(2): 33-44.
- Karaman, E. (2009). "Rusçadaki Türkçe Ödünçlemeler". Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic 4/3 Spring: 1376-1392. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.733>
- Karacakaloğlu, B. ve Saracaloğlu, A.S. (2009). "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Türkçe Derslerine Yönelik Tutumları, Akademik Benlik Tasarımları ile Başarıları Arasındaki İlişki". Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 6(1): 343-362.
- Karasar, N. (2012). "Bilimsel Araştırma Yöntemi". Nobel Yayıncılık: Ankara-Türkiye.
- Keleş, N. (2003). Türk Dili ve Kültürünün Alman Dili ve Kültürüne Etkileri. Millî Folklor, 57: 119-130. doi: 10.14222/Turkiyat412.
- Kızıltan, N. ve Yangın Ersanlı, C. (2008). "Üniversite Öğretim Elemanlarının Dil Bilinci ve Türkçe Kullanım Duyarlılığı". On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25: 39-50.
- Kolaç, E. (2008). "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ana Dilimizin Yaşadığı Sorunlara İlişkin Farkındalıkları, Görüş ve Önerileri". Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research, 1(5): 441-455. doi:10.18298/ijlet.2709.
- Maden, S. ve Maden, A. (2018). "Türkçe Öğretmeni Adaylarının Elektronik Sözlük ve Yazım Kılavuzu Kullanma Alışkanlıkları". Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(2): 377-396.
- Mahiroğulları, A. (2010). "Küreselleşmenin Kültürel

Değerler Üzerine Etkisi". *Journal of Social Policy Conferences* , 0 (50): 1275-1288 .

Reazei, M. (2017). "Farsçadaki Türkçe Sözcüklerin Gelişim Sürecine Dair Bazı Tespitler". *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 14 (2): 56-73. doi: 10.1501/MTAD.14.2017.2.18 doi: 10.1501/MTAD.14.2017.2.18

Soylu, Ü. (2019). "Türk-Alman İlişkilerinin Yansımaları: Almancaya Geçen Türk Devlet Sistemi Unvanları". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(3):177-196. <https://doi.org/10.18037/ausbd.631993>

Toker, B. (2008). "Türkçe ve İspanyolcanın Ortak Söz Varlığı Üzerine Bir İnceleme". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi. İstanbul-Türkiye.

Yalap, H. (2016). "Türkçeden Sırpçaya Geçen Kelime ve Eklerle Bu Unsurların Sırlara Türkçe Öğretimi ndeki Katkısı". *TÜBAR XXXIX 2016/Bahar*: 239-259.

Yaman, H. (2011). "Türkçe Bilinci Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9 (1): 151-167.